

Scolas professiunalas dil Grischun

Examen d'admissiun per la maturitad professionala 2023 29 da mars 2023

Romontsch sursilvan

Num: Prenom:

Temps: 90 minutas

Mieds d'agid: negins

Adatg: Drova in stilograf cun tenta permanenta. Lavurs da rispli vegnan buca acceptadas. Scriva schuber.
Bien cletg!

Parts	Temps (circa)	Puncts	Contonschiu
A. Lectura e capientscha da text	25 minutas	15	
B. Produenziun da text	45 minutas	20	
C. Vocabulari ed ortografia	10 minutas	10	
D. Grammatica	10 minutas	10	
Total	90 minutas	55	
Nota			

Suttascripziun expert(a):

.....

Liug/datum:

A. Lectura e capientscha da text (25 minutas, 15 puncts)

tenor *Quotidiana*, 08-09-2022

text *Augustin Beeli*

Sulegl pil tunnel da Trin

1 «Nus essan pertscharts ch'igl ei buca in grond project. Denton savein nus tuts che
daguot e daguot fa puoz», ha cusseglier guvernativ *Mario Cavigelli* declarau alla fin
da siu plaid. El ei staus presents all'inauguraziun digl implont niev da fotovoltaica
all'entrada ost dil tunnel da Trin. Cuort suenter ha il schef dil Departament da vias
5 e traffic dil Grischun menau il reglader e priu en funcziun gl'implont. *Gion
Hagmann* digl Uffeci cantunal da construcziun bassa ha beneventau ina roscha
persunas dallas medias ch'ei suandai gl'invit.

72 moduls solars sin 134 meters quadrats

10 Actualmein ein tematicas dall'energia, e cunzun dil current electric, pli che mai en
discussiun. «Nus essan gia dapi in temps vidlunder da ponderar e planisar da
duvrar nossa infrastruttura per quei intent», ha Gion Hagmann declarau. Mario
Cavigelli ha aschuntau en siu plaid ch'il cantun hagi gia entschiet pli baul a
nezegiar quella. «Gl'implont solar silla preit encunter canera silla A13 denter
15 Rehanau e Cuera ei in'ovra da pionier», ha il magistrat puntuau. El ha affirmau
ch'igl Uffeci da construcziun bassa hagi potenzial cun siu inventari d'objects. Il
tunnel da Trin ei gl'emprem el cantun ch'ins colligia cun in implont da
fotovoltaica. Ils davos meins han ins montau sil tetg e sillas preits dil baghetg da
20 menaschi gest sper il portal ost dil tunnel 72 moduls solars. Quels cuarclan ina
surfatscha da 134 m² e produceschan dapi ier forza electrica pil tunnel da Trin.

Quei tunnel ha il cantun priu en funcziun il november 1994. Mintga gi carreschan
tochen 20 000 vehichels tras il «portal alla Surselva». Gl'implont che sviescha il
vitg da Trin ei dus kilometers liungs ed ha custau 115 milliuns francs. 28 onns pli
25 tard ha gl'Uffeci da construcziun bassa investau per quel 135 000 francs per in
implont fotovoltaic. Las cazzolas fluorescentas el tunnel, l'illuminaziun externa e
la ventilaziun funcziuneschan cun sustegn dils 72 moduls solars. Igl ei «mo» 6 %

30 da tutta energia ch'il tunnel drova en in onn. Gl'implont solar producescha rodund
21 000 uras kilowatt current electric ad onn, quei corrispunda al consum annual
da 60 casas d'ina famiglia. Igl ei buca bia, mo tuttina: daguot e daguot fa puoz.
Gion Hagmann ha puntuau ch'il cantun vegli cuntinuar a realisar tals implonts.
Quater ein gia planisai: il tunnel da Crestas denter Mustér e Sedrun, il tunnel
Plattas silla via da Traun en Tumliastga, il tunnel da Lavin e quel da Runcaglia
dueien medemamein survegnir implonts solars.

35

Aschia funcziuna fotovoltaica

Per glieud senza affinitad tecnica eis ei gnanc sempel da s'imaginar co la forza dil
sulegl sa producir energia electrica. All'inauguraziun digl implont a Trin ha
gl'Uffeci da construcziun bassa mussau ina grafica dil sistem electrotecnic. In
40 panel solar sil tetg d'ina casa, vid in mir ni ina seiv ei in pign generatur che rimna
la forza dil sulegl. Quella tabla «tschetscha si» directamein ils radis dil sulegl e
mida quels en forza electrica. Sur cabels «cuora» quella en ina scaffa ch'ei
colligiada cul generatur. Dalla scaffa da transmissiun va il current electric ad in
auter reglader, in schinumnu alternatur che sa midar e reparter l'electricidad sin
45 different cabels. Avon che quella contonscha la finala la fontauna va ella sur il
quintader che dumbra il consum. En loghens nua ch'igl ei giavischau e pusseivel,
san ins era tarmetter e deponer l'electricidad. Quella funcziun ha la batteria
gigantica.

Dapli praus e pastiras per fotovoltaica

50 All'inauguraziun digl implont fotovoltaic pil tunnel da Trin ha era *Martin*
Maron priu part. El ei president dall'Associaziun grischuna dallas interpresas
d'electricidad. Ei seigi in detg bien project, ideals per esser exempel co ins sappi
gudignar forza electrica, ha el manegiau. Ei seigi era bien d'installar tablas solaras
55 per fotovoltaica sin mirs da fermada, mirs da sustegn da plauncas, petgas da
pendicularas, casas grondas ed auters objects adattai. Ins stoppi oravontut
intensivar da producir current electric d'unviern. Lu, cu las pegnas e scaldaments
van sin turas, sto la Svizra importar (memia) bia forza electrica. Las pusseivladads
da producir quella duront la stagiun freida ein limitadas cu la vegetaziun ruaussa,

60 | las auas ein scartas ed era la forza dil suleagl reducida. «Nus duvrassen
urgentamein dapli implonts da fotovoltaica sin surfatschas libras», ha Martin
Maron puntuau. El manegia cun quei praus, pastiras e plazs ora el liber.
Actualmein eis ei buca pusseivel da baghegiar implonts solars pli gronds sin terren
65 | verd. Las resalvas dallas organisaziuns digl ambient e dall'agricultura ein memia
grondas. Per saver producir current electric d'unviern fussien tals «parcs solars»
denton fetg necessaris, effizients e giavischai, ha Maron declarau.

Rispunda aschi exact sco pusseivel ed en construcziuns entiras las suandontas damondas che stattan en connex cul text che ti has legiu. Per mintga risposta correcta survegnas ti in punct. Leu nua ei drova ina risposta en fuorma da text dat ei in punct supplementar per l'ortografia e la grammatica correcta. Tut quei ch'ins sa buca leger neu dalla scartira vala sco falliu.

1) Tgeinina ei l'informaziun principala ord quei text? Resumescha en duas entochen 4 construcziuns. (1 punct cuntegn + 1 fuorma = 2)

.....
.....
.....
.....

2) Co ei il tetel "Sulegl pil tunnel da Trin" da capir? Declara en construcziuns entiras. (1+1=2)

.....
.....
.....

3) Con energia ein 21'000 uras kilowatt forza electrica? Enquera in exempel el text e formulescha ina construcziun entira. (1+1=2)

.....
.....
.....

4) Tgi ha tgamunau quei project? Fai ina crusch el dretg liug. (1)

- la Confederazin neu da Berna
- il cantun Grischun neu da Cuera
- la vischnaunca politica da Trin
- la regiun Surselva cun sedia a Glion

5) Endretg ni falliu? Fai ina crusch el dretg liug. (8 x ½ = 4)

	endretg	falliu
a) Igl implont solar da Trin ei in'ovra da piunier.		
b) Igl Uffeci da construcziun bassa ha aunc bia potenzial per tals projects solars cun siu inventari d'objects.		
c) Ils 72 pannels solars ein vegni montai sin omisduas varts all'entrada dil tunnel.		
d) Igl implont fotovoltaic producescha cunzun energia per l'illuminaziun externa dil tunnel.		
e) Baghegiar tunnels ei bienmarcau en cumparegliaziun cun producir energia solara per quels.		
f) L'inauguraziun ei vegnida organisada per qlieud dallas medias e buca pil pievel.		
g) Ins stuess cunzun producir dapli current electric d'unviern, per buca stuer importar memia bia forza electrica.		
h) In panel solar sil tetg d'ina casa funcziuna sco in alternatur che sa midar e reparter l'electricidad.		

6) "Daguot e daguot fa puoz." Co ei quella formulaziun manegiada cheu el text? Declara en construcziuns entiras. (1+1=2)

.....

.....

.....

.....

7) Signur Maron dall'Associazion grischuna dallas interpresas d'electricidad queta l'installaziun dils panels solars dil tunnel da Trin in detg bien project. Tgeininas autras variantas vesess el era aunc bugen? Enumerescha silmeins quater. (4 x ½ =2)

-
-
-
-

Total 15 puncts **(part A)**

B. Produzioni da text (45 minutas, 20 puncts)

Eis ti per ni encunter "parcs solars"?

En la lectura vegn menziunau dalla vart dils produzents d'electricitad ch'ins stuessi baghegiar implonts solars pli gronds sin terren verd per producir dapli energia alternativa. Ei vegn denton era detg ch'ei detti resalvas neu dallas organisaziuns digl ambient e dall'agricultura. Co vesas ti quei? Tgei puncts vesas ti per ni encunter talas installaziuns? **Pren posiziun en scret.**

maletg 1 tenor de.wikipedia.org sco exempel

Impurtont:

- Drova in scazi da plaids variav e correct. Scriva construcziuns entiras e bein formuladas. Drova silmeins 200 plaids ed ina scratira legibla. Drova paginas **9 e 10** per tia versiun finala.
- Creescha ina clara structura dil text: tetel, introducziun, part principala, fin/facit, senza far sottetels.
- Dai silmeins dus arguments capeivels per **ed** encunter l'installaziun da parcs solars ella part principala. Muossa che ti vesas omisduas varts.
- Fai clar alla fin – el facit – per tgei vart che ti eis!
- Indichescha sut tiu text il diember da plaids che ti has duvrau.

Cuntegn: 10 puncts

Fuorma: 2 puncts

Grammatica, stil... 8 puncts

Notizias / sboz:

C. Vocabulari ed ortografia (10 minutas, 10 puncts)

1. Sinonims

Indichescha mintgamai in sinonim. Mira suenter el text, co il plaid vegn duvraus leu. La lingia ei mintgamai indicada ella tabella cheusut. Sche pusseivel drova mo in plaid, aschia che la muntada resta pli u meins la medema. Per in entir punct sto era l'ortografia constar.

(exempel: il marcau – la fiera)

<i>5 puncts</i>	lingia	plaid ord il text	sinonim
a.	3	plaid	
b.	11	ponderar	
c.	29	current electric	
d.	47	deponer	
e.	51	implont	

2. Antonims

Indichescha mintgamai in antonim. Fai era stem dil context, el qual il plaid vegn duvraus el text e dall'ortografia.

(exempel: grond – pign / falliu: buca grond)

<i>5 puncts</i>	lingia	plaid ord il text	antonim
a.	4	all'entrada	
b.	15	el ha affirmau	
c.	26	l'illuminaziun externa	
d.	40	rimna	
e.	60	las auas ein scartas	

Total 10 puncts (part C)

D. Grammatica (10 minutas, 10 puncts)

1. Specias da plaid

Indichescha mintgamai la fuorma dil plaid: nomen, pronom, adjectiv, verb ni particla? Ti stos buca differenziar sutgruppas.

<i>La</i>	<i>vasa</i>	<i>ei</i>	<i>da</i>	<i>mia</i>	<i>tatta.</i>	<i>6 x ½ = 3 p</i>

2. Las parts d'ina construcziun

Sparta igl exempel indicau en sias parts. Indichescha quellas ina sut l'otra en l'emprema colonna dalla tabella cheusut.

Indichescha silsuenter ella secunda colonna sch'igl ei in subject, in object direct ni indirect, in predicat (ina part verbala) ni in adverbial. Ils attributs stos ti buca indicar.

Exempel dau: ***La buoba scriva ina carta al tat.***

Parts dalla construcziun	"Num" grammatical da quella part	<i>3 p</i>

3. Conjugaziun

Empleina la tabella. Ei va adina pil verb "vender".

1. persuna singular indicativ present	<i>jeu vendel</i>	4 x 1 = 4 p
2. persuna singular indicativ futur (I)		
2. persuna plural cundizional perfect		
3. persuna plural conjunctiv present		
1. persuna plural indicativ futur exact (II)		

Total 10 puncts (part D)